

WHAT THE PAPER SAYS · WHAT IT DOESN'T · WHY IT MATTERS

Τα μικρά παιδιά δεν είναι απλώς εγωιστικά στην αρχή: οι γρήγορες επιλογές τους ήταν πιο κοινωνικά προσανατολισμένες από τις αργές

Σε μελέτη 537 ιταλόφωνων παιδιών ηλικίας 3 έως 10 ετών, οι ερευνητές ζήτησαν από τα παιδιά να κάνουν κοινωνικές επιλογές υπό χρονική πίεση ή ύστερα από καθυστέρηση. Οι γρήγορες απαντήσεις των μικρότερων παιδιών ήταν πιο συνεργατικές, πιο ειλικρινείς και πιο πρόθυμες να αποδεχθούν χαμηλές προσφορές από τις αργές απαντήσεις τους. Καθώς τα παιδιά μεγάλωναν, αυτή η διαισθητική κοινωνική συμπεριφορά δεν εξαφανιζόταν — αντίθετα, η κοινωνικά προσανατολισμένη συμπεριφορά μετά από σκέψη ενισχυόταν ώσπου να τη φτάσει. Η προσεκτική ανάγνωση: αυτό δεν αποδεικνύει ότι τα παιδιά είναι εκ φύσεως καλά παντού. Είναι ένδειξη, σε ένα δείγμα από τη Βόρεια Ιταλία και σε μια σειρά εργαστηριακών παιχνιδιών, ότι οι πρώιμες κοινωνικά προσανατολισμένες παρορμήσεις μπορούν να παραμένουν σταθερές ενώ η αναστοχαστική κοινωνική λήψη αποφάσεων ωριμάζει.

Written by Cinzia Vaglio · Cross-checked by Lucio Vaglio · Edited by Michele Renda · Figures by Nova Vela · AI-assisted, human-reviewed

Paper: *Stable intuition and the rise of deliberative prosociality in childhood*, Francesco Margoni, Francesco Nava, Chiara Sotis, Matthew R. Levy, Valerio Capraro and Elena Nava, *Nature Human Behaviour* (2026) · DOI: 10.1038/s41562-026-02487-4

Ο αργός δρόμος προς το να είσαι καλός

Αν αναγκάσεις ένα τρίχρονο παιδί να αποφασίσει γρήγορα αν θα μοιραστεί, αν θα συνεργαστεί ή αν θα πει την αλήθεια, τι περιμένεις να συμβεί;

Η εύκολη ιστορία λέει ότι η παρόρμηση είναι εγωιστική και ο αναστοχασμός ηθικός. Το παιδί αρπάζει την καραμέλα· το μεγαλύτερο και πιο σκεπτόμενο παιδί μαθαίνει αυτοσυγκράτηση. Αυτή η εργασία περιπλέκει αυτή την ιστορία. Σε ένα μεγάλο δείγμα ιταλόφωνων παιδιών, τα μικρότερα παιδιά ήταν πιο κοινωνικά προσανατολισμένα όταν απαντούσαν γρήγορα απ' ό,τι όταν έπρεπε να περιμένουν. Τα μεγαλύτερα παιδιά δεν έγιναν λιγότερο κοινωνικά προσανατολισμένα υπό συνθήκες διαίσθησης. Αυτό που άλλαξε ήταν η αργή πλευρά: η κοινωνικά προσανατολισμένη συμπεριφορά μετά από σκέψη αυξανόταν με την ηλικία ώσπου να φτάσει τη γρήγορη.

Αυτό είναι το σημαντικό σχήμα του αποτελέσματος. Δεν σημαίνει «τα παιδιά γεννιούνται καλά». Δεν σημαίνει «η σκέψη κάνει τα παιδιά εγωιστικά». Είναι ένας ισχυρισμός για την ανάπτυξη: οι πρώτες κοινωνικά προσανατολισμένες αποκρίσεις εμφανίζονται στις γρήγορες επιλογές και παρέμεναν περίπου σταθερές, ενώ οι αντίστοιχες επιλογές που γίνονταν μετά από καθυστέρηση ενισχύονταν στη διάρκεια της παιδικής ηλικίας.

Τι έκαναν οι συγγραφείς

Η ομάδα εξέτασε **537** παιδιά ηλικίας **3 έως 10 ετών** στο Μιλάνο της Ιταλίας. Κάθε παιδί κατανεμήθηκε τυχαία σε έναν από δύο τρόπους λήψης απόφασης:

- **Χρονική πίεση:** απάντηση μέσα σε 10 δευτερόλεπτα.
- **Χρονική καθυστέρηση:** αναμονή τουλάχιστον 10 δευτερολέπτων πριν από την απάντηση.

Στη συνέχεια κάθε παιδί ολοκλήρωσε μια σειρά κοινωνικών δοκιμασιών προσαρμοσμένων για παιδιά, με καραμέλες, φανταστικούς συμπαίκτες και απλά ηθικά σενάρια. Συνολικά, κάθε παιδί πήρε **19 αποφάσεις**.

Οι δοκιμασίες κάλυπταν διάφορα είδη κοινωνικής συμπεριφοράς:

- Ένα **Παιχνίδι Δημόσιων Αγαθών**, όπου τα παιδιά αποφάσιζαν πόσες καραμέλες θα έβαζαν σε ένα κοινό απόθεμα που θα διπλασιαζόταν και θα μοιραζόταν.
- Ένα **Παιχνίδι Δικτάτορα**, όπου αποφάσιζαν πόσες καραμέλες θα έδιναν σε ένα άλλο παιδί.
- Ένα **Παιχνίδι Τελεσιγράφου**, όπου αποδέχονταν ή απέρριπταν προσφορές που μοίραζαν άνισα τις καραμέλες.
- Ένα **Παιχνίδι Εξαπάτησης**, όπου το ψέμα έδινε περισσότερες καραμέλες στο παιδί και λιγότερες στον συμπαίκτη.
- Δύο **ηθικά διλήμματα** προσαρμοσμένα για παιδιά, όπου μπορούσε να πάθει κακό ένα παιδί για να σωθούν άλλα πέντε.

Οι συγγραφείς δεν αντιμετώπισαν αυτά ως πέντε απομονωμένα παιχνίδια. Χρησιμοποίησαν παραγοντική ανάλυση για να εξετάσουν αν οι επιλογές ομαδοποιούνται σε ευρύτερα χαρακτηριστικά. Προέκυψαν τρεις παράγοντες:

- **Κοινωνικός προσανατολισμός (Prosociality):** συνεργασία, προσφορά, ειλικρίνεια και προθυμία να μη μειωθεί η ανταμοιβή ενός άλλου παίκτη σε αλληλεπιδράσεις μίας μόνο φοράς.
- **Κοινωνική αισιοδοξία:** η πεποίθηση ότι τα άλλα παιδιά θα συνεργαστούν.
- **Συγκατάθεση (Acquiescence):** μια γενική τάση να αποδέχεται κανείς προσφορές, ακόμη και άδικες.

Αυτό έχει σημασία επειδή το βασικό αποτέλεσμα δεν αφορά μία μόνο δοκιμασία μοιράσματος καρμελών. Αφορά ένα μοτίβο που εμφανίζεται σε πολλές αποφάσεις.

Τι σημαίνουν εδώ «διαίσθηση» και «σκέψη»

Η «διαίσθηση» σε αυτή την εργασία δεν σημαίνει κάποια μυστικιστική εσωτερική ηθική αίσθηση. Σημαίνει την επιλογή υπό χρονική πίεση: το παιδί έπρεπε να απαντήσει μέσα σε 10 δευτερόλεπτα.

Η «σκέψη» σημαίνει το αντίθετο πειραματικό πλαίσιο: το παιδί έπρεπε να περιμένει τουλάχιστον 10 δευτερόλεπτα πριν απαντήσει.

Αυτού του είδους ο χειρισμός είναι συνηθισμένος στην έρευνα για τις διπλές διεργασίες, αλλά παραμένει ένας δείκτης και όχι άμεση μέτρηση. Μια γρήγορη απάντηση δεν είναι καθαρό ένστικτο και μια καθυστερημένη απάντηση δεν είναι καθαρός ορθός λόγος. Ο ισχυρισμός της εργασίας είναι επομένως στενότερος και καθαρότερος: κάτω από αυτές τις συνθήκες χρονικής πίεσης και χρονικής καθυστέρησης, η κοινωνικά προσανατολισμένη συμπεριφορά ακολουθούσε διαφορετικές αναπτυξιακές πορείες.

Τι βρήκαν

Το κύριο αποτέλεσμα είναι μια σύγκλιση των δύο πορειών με την ηλικία: της γρήγορης και της αργής κοινωνικά προσανατολισμένης επιλογής.

Στην **ηλικία των 3 ετών**, τα παιδιά στη γρήγορη συνθήκη είχαν υψηλότερη βαθμολογία στον παράγοντα Prosociality από τα παιδιά στην αργή συνθήκη. Το αναφερόμενο αποτέλεσμα ήταν **beta = 0.66** με **95% διάστημα εμπιστοσύνης από 0.35 έως 0.97** (οδηγός). Με απλά λόγια: στα μικρότερα παιδιά, η συνθήκη γρήγορης επιλογής συσχετιζόταν με περισσότερη κοινωνικά προσανατολισμένη συμπεριφορά.

Αυτή η γρήγορη κοινωνικά συμπεριφορά **δεν** έδειξε σαφείς ενδείξεις ότι αυξανόταν ή μειωνόταν με την ηλικία. Οι συγγραφείς δεν αναφέρουν ισχυρά στοιχεία για ηλικιακή τάση στη διαισθητική Prosociality.

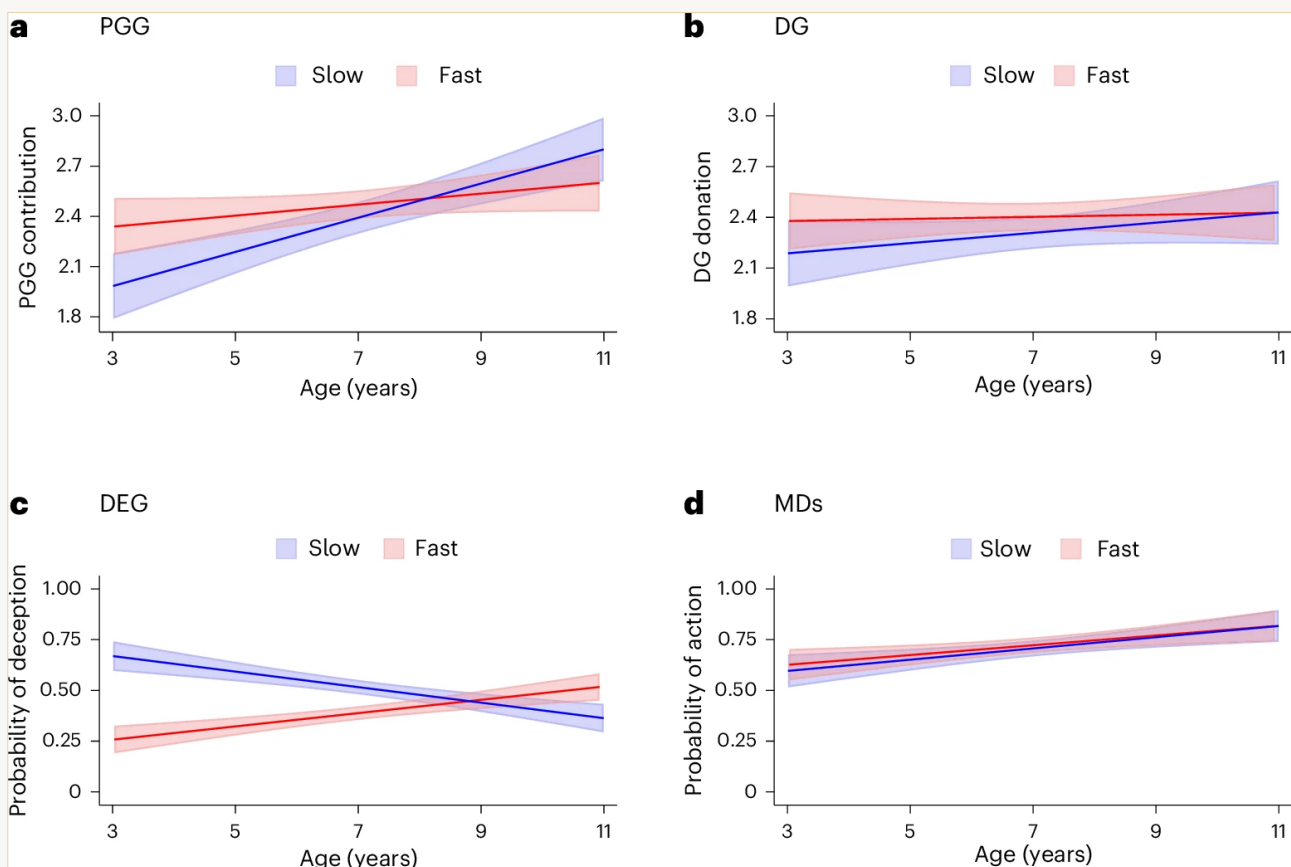
Η αργή συνθήκη ήταν διαφορετική. Η **Prosociality μετά από σκέψη αυξανόταν με την**

ηλικία ($\beta = 0.09$, 95% CI 0.04 έως 0.13). Καθώς τα παιδιά μεγάλωναν, το χάσμα ανάμεσα στις γρήγορες και τις αργές επιλογές μικρυνε. Στις ηλικίες **9 έως 10 ετών**, η εργασία δεν βρήκε σημαντική διαφορά ανάμεσα στους δύο τρόπους απόφασης.

Οι άλλοι δύο παράγοντες συμπεριφέρθηκαν διαφορετικά:

- Η **Κοινωνική αισιοδοξία** δεν έδειξε στοιχεία ότι μεταβαλλόταν με την ηλικία ή τον τρόπο απόφασης.
- Η **Συγκατάθεση** μειωνόταν με την ηλικία, ιδιαίτερα υπό χρονική καθυστέρηση: τα μεγαλύτερα παιδιά ήταν λιγότερο πρόθυμα γενικά να αποδέχονται τις προσφορές των άλλων.

Τα αποτελέσματα ανά δοκιμασία δίνουν περισσότερη λεπτομέρεια. Η γρήγορη συνθήκη συνδεόταν με περισσότερη συνεργασία στα μικρότερα παιδιά στο Παιχνίδι Δημόσιων Αγαθών και με περισσότερη ειλικρίνεια στο Παιχνίδι Εξαπάτησης. Δεν έκανε σαφώς τα μικρά παιδιά πιο αλτρουιστικά στο Παιχνίδι Δικτάτορα. Η εργασία λοιπόν δεν λέει «η διαίσθηση ενισχύει κάθε κοινωνικά προσανατολισμένη συμπεριφορά». Λέει ότι ένας ευρύς παράγοντας **Prosociality**, κατασκευασμένος από πολλές δοκιμασίες, ήταν υψηλότερος υπό χρονική πίεση νωρίς στην παιδική ηλικία, ενώ η **Prosociality** μετά από σκέψη αυξανόταν με την ηλικία.

Το Σχήμα 3 της εργασίας αναλύει το αποτέλεσμα ανά δοκιμασία. PGG σημαίνει Public Goods Game, μια δοκιμασία συνεργασίας όπου τα παιδιά συνεισφέρουν καραμέλες σε ένα κοινό απόθεμα. DG σημαίνει Dictator Game, μια δοκιμασία προσφοράς. DEG σημαίνει Deception Game, όπου η ειλικρίνεια ανταγωνίζεται μια καλύτερη ανταμοιβή για το παιδί. MDs σημαίνει Moral Dilemmas, όπου το παιδί επιλέγει αν μπορεί να

πάθει κακό ένα άτομο για να σωθούν πέντε. Κάθε πάνελ δείχνει πώς άλλαζε η συμπεριφορά με την ηλικία αφού ληφθεί υπόψη ο τρόπος λήψης απόφασης. Οι γραμμές είναι προβλεπόμενες τιμές από συνήθη ελάχιστα τετράγωνα· οι σκιασμένες ζώνες είναι 95% διαστήματα εμπιστοσύνης ομαδοποιημένα ανά συμμετέχοντα. Το βασικό σημείο για έναν γενικό αναγνώστη είναι η λεπτομέρεια: το ευρύ αποτέλεσμα για την Prosociality προκύπτει από πολλά παιχνίδια και οι καμπύλες ανά δοκιμασία δεν είναι όλες ίδιες.

Margoni et al. / Nature Human Behaviour CC BY 4.0

Το αποτέλεσμα δεν είναι το σύνθημα

Υπάρχουν δύο δελεαστικά συνθήματα, και τα δύο είναι υπερβολικά απλά.

Το πρώτο είναι: **τα παιδιά είναι από τη φύση τους καλά**. Η εργασία δεν το αποδεικνύει. Το δείγμα αποτελούνταν από ιταλόφωνα παιδιά της Βόρειας Ιταλίας, που στρατολογήθηκαν μέσω σχολείων και νηπιαγωγείων ενός πληθυσμού μεσαίου εισοδήματος. Οι συγγραφείς προειδοποιούν ρητά ενάντια σε ευρείες πολιτισμικές γενικεύσεις.

Το δεύτερο είναι: **η σκέψη κάνει τους ανθρώπους εγωιστές**. Ούτε αυτό δείχνει η εργασία. Στα μεγαλύτερα παιδιά, οι αργές κοινωνικά προσανατολισμένες επιλογές έγιναν ισχυρότερες. Η αναπτυξιακή ιστορία δεν είναι μια πτώση από την αθωότητα. Μοιάζει περισσότερο με μεταφορά: αυτό που εμφανίζεται νωρίς στις γρήγορες επιλογές γίνεται σταδιακά διαθέσιμο και στην αναστοχαστική λήψη αποφάσεων.

Αυτή η διάκριση είναι το ουσιαστικό σημείο. Η μελέτη δεν ρωτά αν τα παιδιά είναι καλά ή κακά. Ρωτά πώς διαφορετικοί τρόποι επιλογής — γρήγορος και αργός — σχετίζονται με την κοινωνικά προσανατολισμένη συμπεριφορά καθώς τα παιδιά μεγαλώνουν.

Πόσο ισχυρά είναι τα στοιχεία;

Για το κύριο μοτίβο, αρκετά ισχυρά. Το δείγμα είναι μεγάλο για αυτού του είδους το αναπτυξιακό πείραμα: **537 παιδιά**, ηλικίας 3 έως 10 ετών. Ο σχεδιασμός κατένειμε τυχαία τα παιδιά στις γρήγορες και αργές συνθήκες. Οι συγγραφείς δεν βασίστηκαν σε ένα μόνο παιχνίδι, αλλά συνδύασαν πολλές κοινωνικές δοκιμασίες και έλεγξαν αν το μοτίβο επιβίωνε σε αρκετούς ελέγχους ευρωστίας.

Η εργασία αναφέρει επίσης τους λιγότερο εντυπωσιακούς ελέγχους που έχουν σημασία. Τα αποτελέσματα παρέμεναν όταν η ηλικία ομαδοποιήθηκε σε κατηγορίες αντί να αντιμετωπιστεί ως συνεχής μεταβλητή· όταν αποκλείστηκαν τα μικρότερα παιδιά· όταν συμπεριλήφθηκαν παιδιά που απέτυχαν στους ελέγχους κατανόησης· όταν αποκλείστηκαν παιδιά που δεν τήρησαν τη γρήγορη συνθήκη· και όταν η παραγοντική δομή εκτιμήθηκε ξεχωριστά για μικρότερα και μεγαλύτερα παιδιά.

Όμως οι περιορισμοί είναι πραγματικοί.

Πρώτον, **δεν υπήρχε ουδέτερη συνθήκη**. Τα παιδιά είτε πιέζονταν να απαντήσουν γρήγορα είτε τους ζητούνταν να περιμένουν. Αυτό σημαίνει ότι η εργασία συγκρίνει γρήγορες με καθυστερημένες επιλογές, όχι καθεμία από αυτές με μια ανεμπόδιστη βασική κατάσταση.

Δεύτερον, οι συμπαίκτες ήταν φανταστικοί, αν και τα παιδιά είχαν οδηγηθεί να πιστεύουν ότι ήταν πραγματικοί. Αυτό είναι συνηθισμένο στα ελεγχόμενα εργαστηριακά παιχνίδια, αλλά δεν είναι το ίδιο με το να παρατηρείς παιδιά να διαπραγματεύονται με πραγματικούς συμμαθητές σε μια ζωντανή κοινωνική κατάσταση.

Τρίτον, η μελέτη **δεν είχε προεγγραφεί**. Τα δεδομένα και το υλικό είναι διαθέσιμα μέσω OSF, αλλά η συγκεκριμένη μελέτη δεν είχε δεσμεύσει εκ των προτέρων το σχέδιο ανάλυσής της.

Τέταρτον, το δείγμα είναι πολιτισμικά στενό. Η Βόρεια Ιταλία δεν είναι η «παιδική ηλικία» γενικά. Η ανάπτυξη της κοινωνικά προσανατολισμένης συμπεριφοράς μπορεί να διαφέρει ανάλογα με κοινωνικούς κανόνες, εκπαίδευση, οικογενειακό περιβάλλον και οικονομικό πλαίσιο.

Επομένως, ένα ασφαλές επίπεδο εμπιστοσύνης είναι το εξής: υψηλή εμπιστοσύνη ότι αυτό το δείγμα, υπό αυτές τις δοκιμασίες και τις χρονικές συνθήκες, έδειξε το αναφερόμενο αναπτυξιακό μοτίβο. Χαμηλότερη εμπιστοσύνη ότι η ίδια καμπύλη θα εμφανιζόταν αμετάβλητη σε άλλους πολιτισμούς, δοκιμασίες ή πραγματικές κοινωνικές αλληλεπιδράσεις.

Γιατί έχει σημασία

Οι συζητήσεις ενηλίκων για την ηθική συχνά εισάγουν σιωπηρά ένα απλό μοντέλο: η παρόρμηση είναι το ζώδες μέρος, η σκέψη το πολιτισμένο. Η αναπτυξιακή ψυχολογία κάνει αυτό το μοντέλο δυσκολότερο να διατηρηθεί.

Σε αυτή τη μελέτη, οι γρήγορες επιλογές των μικρότερων παιδιών δεν ήταν η εγωιστική βάση που έπρεπε να διορθώσει η λογική. Η γρήγορη κοινωνικά προσανατολισμένη συμπεριφορά υπήρχε ήδη. Η αναπτυξιακή αλλαγή ήταν ότι οι αργές, αναστοχαστικές επιλογές γίνονται πιο κοινωνικά προσανατολισμένες με την ηλικία.

Αυτό έχει μια χρήσιμη συνέπεια. Η ηθική ανάπτυξη ίσως δεν είναι μόνο η καταστολή κακών παρορμήσεων. Μπορεί επίσης να είναι η διαδικασία μέσω της οποίας τα παιδιά μαθαίνουν να μεταφέρουν πρώιμες συνεργατικές, ειλικρινείς και προσανατολισμένες στους άλλους αποκρίσεις σε πιο αργή και πιο συνειδητή σκέψη.

Είναι μια πιο ήσυχη και καλύτερη ιστορία από το «τα παιδιά είναι αγνά». Λέει ότι ο κοινωνικός προσανατολισμός μπορεί να αρχίζει ως κάτι που τα παιδιά κάνουν γρήγορα και να γίνεται κάτι που μπορούν να κάνουν και συνειδητά.

Καθαρή σύνοψη

Οι ερευνητές εξέτασαν 537 ιταλόφωνα παιδιά ηλικίας 3 έως 10 ετών σε κοινωνικές δοκιμασίες λήψης αποφάσεων που αφορούσαν συνεργασία, προσφορά, ειλικρίνεια, αποδοχή άδικων προσφορών και ηθικά διλήμματα. Τα παιδιά κατανεμήθηκαν τυχαία είτε να απαντούν γρήγορα, μέσα σε 10 δευτερόλεπτα, είτε να περιμένουν τουλάχιστον 10 δευτερόλεπτα πριν απαντήσουν. Μια παραγοντική ανάλυση εντόπισε τρία ευρύτερα μοτίβα: Prosociality, Κοινωνική αισιοδοξία και Συγκατάθεση. Το κύριο αποτέλεσμα ήταν αναπτυξιακό: στα μικρότερα παιδιά, οι γρήγορες επιλογές ήταν πιο κοινωνικά προσανατολισμένες από τις καθυστερημένες· η γρήγορη Prosociality παρέμενε σχετικά σταθερή με την ηλικία· και η Prosociality μετά από σκέψη αυξανόταν με την ηλικία ώσπου το χάσμα να κλείσει περίπου στα 9 με 10 έτη. Η μελέτη δεν αποδεικνύει ότι τα παιδιά είναι καθολικά ή έμφυτα καλά. Δείχνει, σε ένα δείγμα από τη Βόρεια Ιταλία και υπό συγκεκριμένες εργαστηριακές συνθήκες, ότι οι πρώιμες κοινωνικά προσανατολισμένες παρορμήσεις μπορούν να παραμένουν σταθερές ενώ η αναστοχαστική κοινωνική λήψη αποφάσεων ενισχύεται στη διάρκεια της παιδικής ηλικίας.

Έλεγχος χωρίς υπερβολές

Τι δείχνει η εργασία: Σε δείγμα 537 ιταλόφωνων παιδιών, η χρονική πίεση συνδεόταν με υψηλότερη Prosociality στα μικρότερα παιδιά, ενώ η Prosociality μετά από σκέψη αυξανόταν με την ηλικία και την έφτανε προς το τέλος της παιδικής ηλικίας.

Τι είναι εύλογο αλλά δεν έχει αποδειχθεί: Ότι οι πρώιμες κοινωνικά προσανατολισμένες διαισθήσεις παρέχουν μια βάση που τα παιδιά αργότερα μαθαίνουν να εκφράζουν μέσω αναστοχασμού. Το μοτίβο ταιριάζει με αυτή την ερμηνεία, αλλά ο σχεδιασμός δεν μπορεί να διαχωρίσει καθαρά τις έμφυτες προδιαθέσεις από την πρώιμη κοινωνική μάθηση.

Τι δεν δείχνει: Ότι όλα τα παιδιά είναι από τη φύση τους καλά· ότι η σκέψη κάνει τα παιδιά εγωιστικά· ότι η ίδια αναπτυξιακή καμπύλη ισχύει σε όλους τους πολιτισμούς· ή ότι κάθε είδος κοινωνικά προσανατολισμένης συμπεριφοράς ακολουθεί την ίδια πορεία.

Κύριοι περιορισμοί: Δεν υπήρχε χρονικά ουδέτερη συνθήκη· οι συμπαίκτες ήταν φανταστικοί· το δείγμα προερχόταν από σχολεία της Βόρειας Ιταλίας· δεν υπήρξε προεγγραφή· και τα εργαστηριακά παιχνίδια απλοποιούν την πραγματική κοινωνική ζωή.

Πόση εμπιστοσύνη πρέπει να έχει ένας γενικός αναγνώστης; Αρκετά υψηλή για το μοτίβο που αναφέρεται μέσα σε αυτή τη μελέτη. Μέτρια για την ευρύτερη αναπτυξιακή ερμηνεία. Χαμηλή για οποιονδήποτε σαρωτικό ισχυρισμό σχετικά με την ανθρώπινη φύση.

Πηγές

Margoni et al., Stable intuition and the rise of deliberative prosociality in childhood, Nature Human Behaviour (2026)

<https://doi.org/10.1038/s41562-026-02487-4>

Open Science Framework repository for study data and materials

<https://osf.io/xpsqe/overview>